

Закономірності інтонування політичного мовлення демонстративними акцентуйованими особистостями

І. О. Андрущенко

Київський національний лінгвістичний університет, Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: irmaand@ukr.net

Paper received 25.08.17; Accepted for publication 29.08.17.

Анотація. У статті висвітлено результати експериментально-фонетичного дослідження особливостей просодичного оформлення публічного політичного мовлення акцентуйованими демонстративними акцентуйованими особистостями. Описано специфіку просодичної організації трьох структурних частин інавгураційних і партійних промов й наведено інваріантну інтонаційну модель реалізації політичних промов мовними особистостями із зазначеною акцентуацією їхнього характеру.

Ключові слова: публічне політичне мовлення, демонстративні акцентуйовані особистості, просодичне оформлення політичних промов, інавгураційні і партійні промови, інваріантна інтонаційна модель.

Вступ. Сучасне суспільство важко уявити без інтенсивного обміну інформацією у різних сферах суспільного життя з представниками іншомовних культур та без відповідного спілкування з ними на політичні, соціально-економічні і наукові теми. За цих умов саме у політичному мовленні надзвичайно важливим стає адекватний вибір лінгвальних і позалінгвальних засобів, здатних забезпечити успішну передачу і декодування здобутих знань, пов'язану з необхідністю врахування низки суспільних, фізіологічних та психологічних чинників [14, с.3], які у тій чи іншій культурі суттєво впливають на оформлення мовлення взагалі та публічного політичного зокрема. Цим і зумовлено актуальність досліджень специфіки просодичної організації англійського політичного дискурсу, закономірності якого частково вже віддзеркалено у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників [4, 5, 6, 7, 12] та інші.

Короткий огляд публікацій по темі. До загального кола наукових питань, спрямованих на вивчення лінгвістичної та психологічної специфіки просодичного оформлення мовлення акцентуйованими особистостями можна на теперішній час віднести праці, в яких розглядаються проблеми: мовної особистості [10, 11, 15 та ін.]; психологічних та лінгвістичних особливостей психопатії й акцентуації характеру у підлітків [8]; психологічної специфіки розвитку «Я-образу» акцентуйованих підлітків [3]; семантичного аналізу психіатричних характеристик дієвих осіб та автора художнього тексту [1]; взаємозв'язку між типами акцентуації особистості та сукупністю характеристик поведінки особистості [9]; комунікативно-когнітивного концепту дискурсу акцентуйованих особистостей [2] та інші.

Проте в обсязі зазначених праць не розглядалось, на жаль, актуальне питання безпосереднього впливу психологічних особливостей акцентуйованих особистостей на специфіку просодичного оформлення англійського публічного політичного мовлення.

Тому **метою** нашого дослідження є визначення специфіки та основних закономірностей усної реалізації англійського публічного політичного мовлення акцентуйованими особистостями на підставі аналізу вживаних ними просодичного інвентарю.

Об'єктом дослідження є усне публічне політичне мовлення англійських акцентуйованих особистостей.

Предметам дослідження є закономірності просодичного оформлення англійського публічного політичного мовлення акцентуйованих особистостей.

Матеріали і методи. Відповідно до розроблених нами програми й методики експериментально-фонетичне вивчення просодичної організації публічного політичного мовлення проводилось таким чином. На

першому етапі експерти-психологи визначали тип акцентуації характеру, властивий кожному з політиків, мовлення яких досліджувалося. На другому етапі аудиторі-інформанти носії англійської літературної мови здійснювали оцінку просодичного оформлення записів публічних політичних промов на їхню відповідність нормі англійської мови й традиційним жанровим вимогам. Третій етап експерименту було спрямовано на аудиторі-інформанти аналіз мовленнєвого матеріалу аудиторі-інформантами, в обсязі якого проводилось установлення специфіки просодичного оформлення публічного політичного мовлення акцентуйованими особистостями.

Результати і їх обговорення. На першому етапі дослідження групою психологів-інформантів було встановлено, що група політиків (американських президентів і британських прем'єр-міністрів другої половини ХХ століття), яким притаманна домінуюча демонстративна акцентуація характеру є найчисельнішою. З цієї групи для подальшого аудиторі-інформанта аналізу їхнього мовлення було виокремлено трьох найтиповіших представників, а саме: Р. Рейгана (40-й президент США), Б. Клінтона (42-й президент США) та Е. Гіта (68-й прем'єр-міністр Великої Британії).

Дібраний у такий спосіб масив експериментального матеріалу й було проаналізовано на другому етапі інформантами-носіями англійської мови, які, прослухавши мовленнєвий матеріал, відзначили високий ступінь природності звучання публічних політичних промов, виголошених у офіційній обстановці мовцями-чоловіками, що належать до середньої і старшої вікових груп.

Було зазначено також, що експериментальний матеріал містить публічні політичні промови двох суміжних жанрів, а саме: інавгураційні і партійні. Оскільки ці промови було безпосередньо виголошено на: 1) партійних зборах з нагоди обрання нового керівника партії з подальшою перспективою участі партії у виборах на чолі з новообраним лідером (Велика Британія); 2) партійних зборах з метою обрання кандидата від партії для участі у майбутніх виборах на пост президента країни (США); 3) церемонії інавгурації під час офіційного вступу на пост президента (США); 4) перших партійних зборах після перемоги у виборчих перегонах (Велика Британія); 5) під час коментарю новопризначеного прем'єр-міністра щодо його офіційного призначення на пост королевою Великої Британії (Велика Британія), то висновки експертів дали підстави вважати зазначений мовленнєвий матеріал надійною базою для експериментального виявлення типових інтонаційних моделей оформлення промов зазначених жанрів.

Крім того, було встановлено, що у межах кожного з розглядуваних нами жанрів комунікативно-

прагматичне навантаження аналізованих промов є подібним, а саме: подяка за висловлену довіру новому лідеру партії Великої Британії чи кандидату на пост президента/президентів США та переконання виборців у правильності обраного лідером майбутнього шляху політичного й економічного розвитку держави.

Дослідження композиційної структури промов показало, що характерним для них є поділ на три основні частини, які виконують певні притаманні їм функції [13, с. 205-206]: *вступна*, яка переважно реалізує *інтегративну* функцію, тобто ствердження єдності нації, об'єднання спільною метою заради досягнення світлого майбутнього; *основна*, що актуалізує *декларативну* функцію з метою інформування виборців про подальший курс розвитку політики й економіки новообраним лідером; *заклучна*, яка виконує *перформативну* функцію, тобто позиціонування новообраного лідера як достойного керівника держави, який повною мірою усвідомлює покладену на нього відповідальність.

На третьому етапі експериментально-фонетичного дослідження було виявлено особливості ритмомелодійного, динамічного й темпорального компонентів інтонації інавгураційних і партійних промов мовних особистостей демонстративного типу та з'ясовано, що розглядувана у цілому загальна просодична організація їхніх публічних політичних промов віддзеркалює бажання мовців перебувати у центрі уваги аудиторії, віру в їхню винаятковість, надмірну честолюбність, самовпевненість, егоїзм, артистизм й енергійність.

Опрацювання кількісних результатів аудитивного аналізу показало типові реалізації *вступної частини* інавгураційних і партійних промов, виголошених демонстративними політичними діячами в урочистій обстановці для багаточисельної аудиторії, що актуалізуються у середньому (66,67%) й розширеному (25,00%) тональних діапазонах, з помірною гучністю (82,22%) й помірним темпом (76,11%), тенденцією до сповільнення (20,56%); при цьому превалюють перцептивні (47,62%) і середні паузи (21,09%), плавному (99,44%) й простому (93,89%) ритмі. Специфіка оформлення інтоногруп характеризується домінуванням усічених шкал (47,78%). Наступними за рекурентністю є повні шкали (29,44%) серед яких переважає поступово спадна ступінчаста шкала (56,60%). Інтоногрупи вступної частини промов здебільшого складаються з двох ритмогруп (48,89%) і мають складний вид мелодійного контуру (73,98%) з домінуванням його висхідно-спадно-висхідного типу (43,61%).

Установлені експериментально просодичні особливості актуалізації *основної частини* політичних промов досліджуваних нами типів особистостей полягають у незначному зменшенні реалізації висловлень у зонах середнього тонального діапазону (57,78%) та суттєвому збільшенні частоти розширеного (33,94%). Значно змінюється гучність вимовлення: знижується відсоток помірної гучності (69,87%) й спостерігається зростання підвищеної (з 11,11% у вступній частині промов до 23,68% в основній частині). Дещо сповільнюється й темп виголошення промов (70,01%) при зростанні частоти прискореного (6,46%) і сповільненого (23,01%) темпу. Притаманним для цієї частини промов є збільшення кількості перцептивних (52,93%) і коротких пауз (24,69% порівняно із 19,73% у вступній частині) на тлі зменшення частоти середніх і довгих пауз у зіставленні зі вступною частиною (з 21,09% до 12,97% і з 11,56% до 9,41% відповідно). Щодо ритмічного оформлення

основної частини промов, то він суттєво не змінюється порівняно зі вступною частиною. Водночас відбуваються зміни у функціонуванні типів шкали, а саме: в основній частині промов зростає кількість інтоногруп, де шкала відсутня (з 22,78% до 28,64%) за рахунок зменшення усічених (42,72%) і повних (28,64%) шкал. У повних шкалах незначно збільшується відсоток спадної ступінчастої шкали з перерваною поступовістю (з 37,74% у вступній частині до 40,46% в основній). Дещо змінюється наповнення інтоногруп ритмогрупами, несуттєво зростає відсоток інтоногруп, які складаються з однієї ритмогрупи (24,17%) та, відповідно, зменшується кількість інтоногруп, що містять дві і більше ритмогруп (44,04%).

У функціонуванні просодичних засобів актуалізації *заклучної частини* відбуваються такі зміни: порівняно з основною частиною частота широкого (7,09% з 2,65%) і звуженого (8,39% з 5,63%) різновидів тонального діапазону зростає. При цьому гучність промовлення практично не змінюється, позаяк дещо підвищується частка високої (1,94%) і зниженої (9,68%) гучності. Помітною є також тенденція до сповільнення темпу (з 23,01% до 29,68%) за рахунок зниження частоти помірного (з 70,20% до 61,93%). У *заклучній частині* на тлі загального ритмічного малюнка політичних промов має місце зміна ритму. Так, зростає кількість випадків функціонування стакатоподібного (5,16%) й нерегулярного (6,45%) типів ритму. Окрім того, зареєстровано підвищення долі повних шкал (до 32,90%). Разом з тим у їхніх межах зафіксовано збільшення випадків оформлення інтонаційних груп поступово спадною ступінчастою шкалою (з 53,18% в основній частині до 70,59% у *заклучній*). Порівняно з основною частиною промов зростає частка складного висхідно-спадного руху мелодійного контуру (з 37,48% до 43,55%).

Установлена експериментально специфіка участі просодичних засобів оформлення публічного політичного мовлення демонстративними акцентуєваними особистостями свідчить про наявність описаних вище типових інтонаційних моделей, які достатньо повно корелюють із функціональним призначенням кожної частини промов, а саме: об'єднання громадян держави заради успішного подальшого політичного й економічного розвитку країни, декларування основних принципів майбутньої роботи на посту президента США/прем'єр-міністра Великобританії та позиціонування особи мовця як ефективного керівника держави.

Шляхом подальшого абстрагування від специфіки реалізації структурних частин промов на підставі подібності їхньої комунікативно-прагматичної настанови ми набуваємо можливості вважати, що інваріантна інтонаційна модель актуалізації публічного політичного мовлення демонстративних акцентуєваних особистостей може характеризуватися таким підвищенням усереднених показників варіювання: середній тональний діапазон ($60,11\% \pm 6,56\%$), помірна гучність ($75,30\% \pm 6,92\%$), помірний темп ($69,02\% \pm 7,09\%$), плавний ($97,14\% \pm 2,3\%$) і регулярний ($95,54\% \pm 1,98\%$) ритм, усічені шкали ($45,25\% \pm 2,52\%$), висхідний середньопідвищений термінальний тон ($31,39\% \pm 11,39\%$), середня зона зміни швидкості руху термінального тону ($64,89 \pm 1,56\%$), інтоногрупи, що складаються з двох ритмогруп ($46,38\% \pm 2,5\%$), складний мелодійний контур ($77,59\% \pm 3,7\%$) з переважанням висхідно-спадно-висхідного ($37,94\% \pm 5,67\%$) і висхідно-спадного ($37,94\% \pm 5,61\%$) його різновидів.

Висновок. Як бачимо, структурні частини публічних політичних промов демонстративних акцентуєваних особистостей актуалізуються відповідно до їхніх типових інтонаційних моделей, а реалізація промов у цілому досить вичерпно описується отриманою в цій праці інваріантною інтонаційною моделлю. Отже, результа-

тами проведеного нами експериментально-фонетичного дослідження доцільно скористатися під час проведення подібних наукових пошуків, у процесах ідентифікації типу акцентуєваної політичної особистості та при оволодінні навичками публічного політичного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белянин В.П. Основы психолингвистической диагностики: (Модели мира в литературе). – М.: Тривола, 2000. – 248 с.
2. Бондаренко Я.О. Дискурс акцентуєваних мовних особистостей: комунікативно-когнітивний аспект (на матеріалі персонального мовлення в сучасній американській художній прозі): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2002. – 19 с.
3. Бушай І.М. Психологічні особливості розвитку "Я-образу" акцентуєваних підлітків: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2000. – 19 с.
4. Васік Ю.А. Ритмічна організація англійського політичного дискурсу (експериментально-фонетичне дослідження). – Монографія. – К.: Вид-во КиМУ, 2009. – 252 с.
5. Вольфовська О.О. Ритмічна організація промов сучасних політичних діячів Німеччини (експериментально-фонетичне дослідження): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2012. – 212 с.
6. Данилина В.В. Политическая ораторская речь в ритмико-текстологическом аспекте: на материале английского языка: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 Московский гос. ун-т им. М.В. Ломоносова. – М., 2002. – 212 с.
7. Калита А.А. Оценка эмоционально-прагматического потенциала речевой паузы // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. – №: 1124. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов».
8. Личко А.Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков. – Изд. 2-е доп. и перераб., Л.: Медицина, 1983. – 168 с.
9. Лупьян Я.А. Барьеры общения, конфликты, стресс... – Р-на-Д.: Кн. изд-во, 1991. – 224 с.
10. Петлюченко Н.В. Харизматична особистість політичного лідера в просторі німецького та українського апеллятивних дискурсів: зіставний аспект: автореф. дис. ... д-ра. філол. наук : 10.02.17 Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2010. – 32 с.
11. Славова Л.Л. Мовна особистість політика: когнітивно-дискурсивний аспект: монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – 358 с.
12. Сотников А.В. Просодичні засоби актуалізації комунікативно-прагматичних інтенцій у британській політичній промові (експериментально-фонетичне дослідження): дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови»–К., 2012.–274 с.
13. Шейгал Е.И. Инаугурационное обращение как жанр политического дискурса // Жанры речи. – Саратов, 2002. – № 3. – С. 205-214.
14. Laver J. and Trudgill P. Phonetic and Linguistic Markers in Speech // in Scherer K.R. and Giles H. (eds) Social Markers of Speech.–Cambridge: Cambridge University Press, 1979.–P. 1-32.
15. O'Connor J.D. Phonetics. Harmondsworth: Penguin Books Ltd., 1984. – 320 p.

REFERENCES

1. Belianin V.P. Psychological diagnostic basics: (World models in literature). – M.: Trivola, 2000. – 248 s.
2. Bondarenko Ya.O. Accentuated linguistic personalities' discourse: communicative and cognitive aspect (on the material of the personal speaking in modern American fiction): Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04 Kyiv. nats. lnhv. un-t.–K., 2002.–19 s.
3. Bushai I.M. Psychological specificity of accentuated teenagers' "I-image" development: Avtoref. dys... kand. psykhol. nauk: 19.00.07 Nats. ped. un-t im. M.P.Drahomanova.–K., 2000.– 19 s.
4. Vasik Yu.A. Rhythm organization of English political discourse (experimental phonetic study). – Monohrafiia. – K.: Vyd-vo KyMU, 2009. – 252 s.
5. Volfovska O.O. Modern German politicians' rhythm organization of speeches (experimental phonetic study): dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04 Kyiv. nats. lnhv. un-t. – K., 2012. – 212 s.
6. Danyilina V.V. Political oratorical speech in rhythm textual aspect: on the English language material: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04 Moskovskiyi hos. un-t im. M.V. Lomonosova. – M., 2002. – 212 s.
7. Kalyta A.A. Evaluation of the Emotional-and-Pragmatic Potential of a Speech Pause // Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho univertsytetu im. V.N.Karazina. – №: 1124. Seriiia «Romano-hermanska filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov». Vyp. 78. – Kharkiv, 2014. – С. 72-78.
8. Lychko A.E. Teenagers' psychopathologies and character accentuations. – Yzd. 2-e dop. y pererab., L.: Medytyna, 1983. – 168 s.
9. Lupian Ya.A. Communicative barriers, conflicts, stress... – Rostov-na-Donu: Kn. yzd-vo, 1991. – 224 s.
10. Petliuchenko N.V. Charismatic Personality of Political Leader in German and Ukrainian Appellative Discourses: A Comparative Perspective: avtoref. dys. ... d-ra. filol. nauk : 10.02.17 Kyiv. nats. lnhv. un-t. – K., 2010. – 32 s.
11. Slavova L.L. Politicians' language personality: cognitive discursive aspect: monohrafiia. – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2010. – 358 s.
12. Sotnikov A.V. Prosodic means of actualization of communicative pragmatic intentions in British political speech (experimental phonetic study): dys.... kand. filol. nauk : spets. 10.02.04 «Hermanski movy» – K., 2012. – 274 s.
13. Sheihal E.Y. Inauguration address as genre of political discourse // Zhanry rechy. – Saratov, 2002. – № 3. – S. 205-214.

Demonstrative accentuated personalities' intonation patterns of political speech

I. O. Andrushchenko

Abstract. The article highlights the results of the experimental phonetic study in prosodic organization of public political speeches' actualized by demonstrative accentuated personalities. The specificity of prosodic organization of the three structural parts of inauguration and conventional speeches is described. The invariant intonation model of realizing political speeches by language personalities with the specified accentuation of their character is given.

Keywords: public political speech, demonstrative accentuated personalities, political speeches' prosodic organization, inauguration and conventional speeches, invariant intonation model.

Закономерности интонирования политической речи демонстративными акцентуированными личностями

И. А. Андрущенко

Аннотация. В статье представлены результаты экспериментально-фонетического исследования особенностей просодического оформления публичных политических речей, актуализированных демонстративными акцентуированными личностями. Продемонстрирована специфика просодической организации трех структурных частей инаугурационных и партийных речей и описана инвариантная интонационная модель реализации политических речей языковыми личностями с указанной акцентуацией их характера.

Ключевые слова: публичная политическая речь, демонстративные акцентуированные личности, просодическая организация политических речей, инаугурационные и партийные речи, инвариантная интонационная модель.